

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันและอนาคตของสังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้ที่มีการเรียนรู้ ความรู้ และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักการให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ดำเนินการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) เพื่อการปฏิรูปการศึกษา การบริหาร และการจัดการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล สร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ รวมถึงการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม¹ นโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพนั้น ในสถาบันอุดมศึกษา และสถานศึกษาต่างๆ มีกรอบการดำเนินงาน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถและพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยกระบวนการจัดการศึกษาจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ² ดังนั้นการที่จะสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ได้ สถาบันอุดมศึกษา และสถานศึกษาต่างๆจึงควรมีการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น เปิดกว้าง และเข้าถึงง่ายสำหรับทุกคน มีการจัดการพื้นที่สำหรับผู้เรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้ตามความเหมาะสมของพื้นที่และความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559): ฉบับสรุป (กรุงเทพฯ : สำนักงานนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2549), น. 3.

² สำนักงานประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คู่มือการจัดทำรายงานประจำปีการประเมินคุณภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 4), พิมพ์ครั้งที่ 2 (สงขลา : โรงพิมพ์ดิจิตอด คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2551), น. 69.

นอกจากนี้มาตรา 25 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดไว้ว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ หอสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ³ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ(พ.ศ. 2545-2559) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาหาแนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ.ปัตตานี)⁴ ซึ่งจากการศึกษาความเป็นมา และสภาพปัจจุบันในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ ผู้วิจัยพบปัญหา และอุปสรรค คือ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มอ.ปัตตานี เป็นคณะที่เพิ่งเปิดรับนักศึกษาในปีการศึกษา 2545 โดยเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปบัณฑิต ในสาขาวิชาทัศนศิลป์ สาขาวิชาศิลปะการแสดง สาขาวิชาศิลปะการแสดง(ต่อเนื่อง) และสาขาวิชาศิลปะประยุกต์ (ต่อเนื่อง) มีการบริหารงานตามนโยบายและพันธกิจของมหาวิทยาลัย แต่การบริหารงานภายในคณะยังไม่เป็นไปตามนโยบายของมหาวิทยาลัยเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากคณะศิลปกรรมศาสตร์เพิ่งจะดำเนินงานมาเพียง 7 ปี และมีบุคลากรประจำเพียง 13 คนเท่านั้น⁵ อีกทั้งยังต้องพัฒนาศักยภาพตนเองทางด้านวิชาการ เพื่อให้สามารถดำเนินงานตามแผนเชิงกลยุทธ์ ที่สอดคล้องกับปรัชญา ปณิธาน วัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้อย่างครบถ้วน⁶ ผสมกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังส่งผลทางด้านจิตใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร การจัดกิจกรรม การเชิญวิทยากร หรือเชิญศิลปินมาให้ความรู้ในพื้นที่อีกด้วย

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จัดว่าอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางทางด้านศิลปกรรม โดยเฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ ซึ่งเป็นสาขาที่มักจะเติบโต พัฒนาเผยแพร่ผลงานศิลปะในวงแคบๆ โดยมากมุ่งแต่บุคคลเฉพาะกลุ่มและรวมตัวอยู่ในเมืองใหญ่ เช่น

³ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา , พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2545), น. 14.

⁴ มอ. คือ อักษรย่อของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งมาจากพระนามเดิม สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช

⁵ อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ ประกอบไปด้วย อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ 5 คน ลาศึกษาต่อ 1 คน อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง 6 คน ลาศึกษาต่อ 2 คน และอาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะประยุกต์ 3 คน

⁶ คณะศิลปกรรมศาสตร์ , รายงานประจำปีการประเมินคุณภาพ (คณะศิลปกรรมศาสตร์ , 2551), น.31

กรุงเทพฯ เชียงใหม่ เป็นต้น⁷ ในการจัดการเรียนรู้สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่เชิญศิลปินมาเป็นวิทยากรในการบรรยาย นำผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งในระดับชาติ และในระดับนานาชาติมาเป็นกรณีศึกษา ซึ่งได้เรียนรู้การทำงานศิลปะโดยตรง เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาแนวคิด เทคนิค การสร้างสรรค์ ทำให้นักเรียน นักศึกษา ได้รับความรู้ที่แปลกใหม่ และเป็นตัวอย่างในการสร้างสรรค์ผลงาน องค์ความรู้เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่มีวันหมด ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มพูนและยิ่งเกิดคุณค่าต่อองค์กร คณาจารย์ นักเรียน นักศึกษา รวมถึงผู้ที่สนใจสามารถนำองค์ความรู้เหล่านี้มาใช้ใน การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน และการสร้างสรรค์ผลงานของตนเองได้ ขณะเดียวกันก็เป็นการเชิดชูเกียรติ เผยแพร่ผลงานของศิลปินได้อีกทางหนึ่งด้วย ในขณะที่แหล่งเรียนรู้ ที่รวบรวมองค์ความรู้ของศิลปินที่มีชื่อเสียงส่วนใหญ่จะมีการจัดโครงการสัมมนา ฝึกอบรม จัดนิทรรศการหมุนเวียน และนิทรรศการถาวร ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์ หรือหอศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษา และหอศิลป์หรือแกลเลอรีของเอกชน หรืออยู่ในรูปของหนังสือ สุจิตร์ วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และประชาชนที่สนใจในการเรียนรู้ทางด้านศิลปะในพื้นที่ภาคใต้ จึงมักไม่ค่อยมีโอกาสสัมผัสกับผลงานศิลปะที่แท้จริง หรือใกล้ชิดกับการทำงานของศิลปินเหมือนอย่างในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของประเทศและศูนย์กลางทางศิลปะ ไม่ได้เห็นพัฒนาการ ความก้าวหน้าทางศิลปะที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ส่งผลให้ขาดโอกาสในการเรียนรู้⁸ ประกอบกับศิลปินน้อยคนนักที่จะเดินทางมาให้ความรู้กับนักเรียน นักศึกษาในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่สามจังหวัดชายแดน อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส

ในปีพ.ศ. 2551 ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษฐิติ เปียรี่กลิ่น คณะบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ได้รับนโยบายจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ให้ทุกคณะจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เฉพาะทางในแต่ละคณะ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพด้านกระบวนการเรียนการสอน และเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาสำหรับนักเรียน นักศึกษา บุคคลทั่วไป และชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามาเรียนรู้ในศูนย์เหล่านั้น เช่น ศูนย์แพทย์ศาสตร์ศึกษา คณะแพทยศาสตร์ ศูนย์การเรียนรู้ทางการพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ เป็นต้น จึงคิดจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ชื่อ “ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา”

⁷ เทิดศักดิ์ เหล็กดี , การศึกษาแนวนโยบายรัฐบาลในการจัดการศิลปะร่วมสมัยของไทย กรณีศึกษา สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา, สาขาบริหารงานวัฒนธรรม, 2546), น. 121.

⁸ พิเศษฐิติ เปียรี่กลิ่น .(2550). ศิลปะท่ามกลางความอ่อนระอู่, สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2552, จาก http://www.isranews.org/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=2307&Itemid=58

หลังจากนั้นคณะได้ดำเนินการนำวาระเข้าที่ประชุมกรรมการประจำคณะ เพื่อร่างโครงการจัดตั้ง ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย สร้างสรรค์ รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ ให้คำปรึกษารวมถึงการบริการวิชาการทางด้าน ศิลปกรรม เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ รวบรวม สะสม จัดแสดงนิทรรศการ ทางด้านศิลปกรรม ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในการสร้างสรรค์ ผลงาน และเป็นสถานที่ที่รองรับกิจกรรมศิลปะอย่างหลากหลายและทั่วถึง ให้คนในท้องถิ่น สามารถได้รับประสบการณ์ และรับรู้คุณค่า ทางสุนทรีย์ะทั้งแบบประเพณีและแบบร่วมสมัยได้ อย่างกว้างขวาง มีลักษณะของโครงสร้างขององค์กร โดยการบริหารงานขึ้นตรงต่อคณะ และ การดูแลรับผิดชอบโดยรองคณบดีฝ่ายวิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์⁹ ที่ผ่านมาคณะศิลปกรรม ศาสตร์มีการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่บางส่วน เช่น พื้นที่สำหรับจัดแสดงผลงาน อยู่ภายใต้ชื่อ “ลามเออาร์ตแกลเลอรี” (Lamae Arts Gallery)¹⁰

คณะศิลปกรรมศาสตร์เริ่มปรับปรุงพื้นที่จัดแสดงผลงาน โดยพื้นที่ในสวนนี้ตั้งอยู่ภายในตัว อาคารเดียวกับตึกคณะศิลปกรรมศาสตร์ เดิมพื้นที่แห่งนี้เคยใช้เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์คติชนของสถาบัน วัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา¹¹ ซึ่งย้ายไปยังอาคารหลังใหม่ ใกล้กับตึกคณะศิลปกรรมศาสตร์

⁹ คณะศิลปกรรมศาสตร์, รายงานการประชุมคณะกรรมการประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ ครั้งที่ 8/2551 (คณะศิลปกรรมศาสตร์, 2551)

¹⁰ ลามเอ (Lamae) เป็นภาษามลายูท้องถิ่นปัตตานี แปลว่า ลาน หรือสถานที่ในการรวมกลุ่ม พบปะเพื่อ จัดกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง

¹¹ สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา เป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยที่เทียบเท่าคณะ แต่ไม่มีการจัดการเรียนการสอน โดยจัดตั้งครั้งแรกภายใต้ชื่อ ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ เมื่อ พ.ศ. 2517 และได้ประกาศ จัดตั้งเป็นสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนาเมื่อ พ.ศ. 2545 ซึ่งมีวิสัยทัศน์ที่จะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและจัด กิจกรรมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่ศึกษา วิจัย อนุรักษ์ พัฒนา และถ่ายทอดวัฒนธรรม เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และเพื่อเป็นแหล่ง ให้บริการสารสนเทศด้านวัฒนธรรมแก่นักศึกษา คณาจารย์ บุคลากรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และชุมชน ทั้งนี้ได้ จัดสร้างหอศิลปวัฒนธรรมภาคใต้เสร็จสิ้นเมื่อ พ.ศ. 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหอศิลป์ที่ใช้สำหรับจัดแสดง ผลงานศิลปะร่วมสมัยของศิลปินในภาคใต้ ภาคอื่นๆ และต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นสถานที่จัดแสดงศูนย์ข้อมูลทาง วัฒนธรรมภาคใต้ อาทิ บุคลากรทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปวัตถุ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความ เชื้อ และศาสนาของผู้คนในอดีตถึงปัจจุบัน มีการจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ โครงการสัมมนาทางวิชาการ โครงการ ประเพณีไทยต่างๆ การแสดงศิลปกรรมนานาชาติ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ การแสดงนิทรรศการศิลปกรรม “นำสิ่ง ที่ดีสู่ชีวิต” เป็นต้น (สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา, 2551, น. 7)

ปัจจุบันทางคณะได้ปรับปรุงให้กลายเป็นพื้นที่แสดงผลงานทางด้านศิลปะของคณาจารย์ และนักศึกษา ภายในคณะ และเป็นพื้นที่สำหรับบุคคลทั่วไปได้เข้ามาแสดงผลงานทางด้านศิลปกรรม (ภาพที่ 1.1 ภาคผนวก ก) ในส่วนการดำเนินงาน และงบประมาณต่างๆ ของลาแมอาร์ทแกลเลอรีถูกกำหนด โดยคณะกรรมการประจำคณะ และยังคงดำเนินกิจกรรมตามแผนงานของคณะเป็นหลัก ปัญหาที่พบ ของ ลาแมอาร์ทแกลเลอรี คือ ยังไม่มีแผนการดำเนินงานในการบริหารจัดการพื้นที่ในระยะยาว ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในการดูแล เช่น ภัณฑารักษ์ เจ้าหน้าที่ประจำ และที่สำคัญขาดงบประมาณหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งจะไดงบประมาณก็ต่อเมื่อมีการเสนอโครงการจัดนิทรรศการศิลปะ ของแต่ละโครงการเท่านั้น

แม้คณะศิลปกรรมศาสตร์ได้ปรับปรุงห้องค้นคว้าศิลปกรรม(ห้องสมุด) โดยติดตั้ง เครื่องปรับอากาศ จัดซื้อโต๊ะ เก้าอี้ ชั้นวางหนังสือ และหนังสือด้านศิลปะในรายวิชา เช่น หนังสือ องค์ประกอบศิลป์ วาดเส้นเบื้องต้น การเขียนสีน้ำ เป็นต้น แต่ยังไม่มีการจัดซื้อเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพิ่มเติม เช่นสูจิบัตรการจัดนิทรรศการของศิลปินภายในและภายนอกประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีหนังสือ ทางด้านศิลปะแล้วจำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ อีกทั้งยังไม่มีการจัด หมวดหมู่ของหนังสือที่มีอยู่ให้เป็นระบบ และยังไม่ได้เปิดใช้ห้องสมุดอย่างเป็นทางการ ขณะนี้คณะ ได้ใช้เป็นห้องเรียน ห้องบรรยายทางวิชาการ และห้องอ่านหนังสือ เนื่องจากคณะไม่มีบุคลากรที่ดูแล และรับผิดชอบโดยตรง (ภาพที่ 1.2 ภาคผนวก ก) ปัจจุบันนักศึกษาได้ใช้บริการค้นคว้าหนังสือใน ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย แต่หนังสือที่เกี่ยวข้องทางด้านศิลปะยังคงมีจำนวนน้อย ในบางครั้ง อาจารย์ผู้สอนเป็นผู้จัดหาหนังสือ สูจิบัตรให้นักศึกษาได้ดูเป็นกรณีตัวอย่าง ในส่วนของลาน ประลอง(ลานไม้) สำหรับการใช้งานสาธารณประโยชน์ ทั้งการจัดกิจกรรม แสดงนิทรรศการ เป็นต้น พื้นที่ในส่วนนี้อยู่ภายในคณะ ด้านหน้าของห้องสมุด(ภาพที่ 1.3 ภาคผนวก ก)ทั้งนี้กำลังดำเนินการ ปรับปรุงภายในหอประชุม ได้ดำเนินการติดตั้งระบบเครื่องเสียงและระบบไฟใหม่ เพื่อใช้สำหรับการ จัดสัมมนาทางวิชาการ การแสดงผลงานของนักศึกษา ปฐมนิเทศและปัจฉิมนิเทศนักศึกษา (ภาพที่ 1.4 ภาคผนวก ก)และในปัจจุบันคณะศิลปกรรมศาสตร์กำลังปรับปรุงพื้นที่บางส่วนสำหรับเป็นร้าน ขายของที่ระลึก เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาต่อไป

ด้วยเหตุที่ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาดำเนินงานอยู่ภายใต้คณะทำงานจากผู้บริหาร คณะกรรมการประจำคณะ ทำให้มีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการให้เป็นระบบ เพราะคณะผู้บริหารให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านการเรียนการสอนของนักศึกษา เป็นหลัก จึงเกิดความล่าช้าในการพัฒนาศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาอย่างต่อเนื่อง ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารจัดการโดยตรง ผู้บริหาร คณะกรรมการประจำคณะ คณาจารย์

ส่วนใหญ่ มีวุฒิการศึกษาทางด้านศิลปะทั้งสิ้น ไม่มีผู้บริหาร คณาจารย์ ที่จบทางด้านการบริหารจัดการโดยตรง ทั้งยังมีบุคลากรจำนวนน้อยและมีภาระงานในด้านการสอนเป็นหลัก ประกอบกับในปัจจุบันคณาจารย์ลาศึกษาต่อจำนวน 3 คน และ/หรือคณาจารย์ลาออก ทำให้คณาจารย์มีภาระงานเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการของศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ต้องล่าช้าและไม่คืบหน้าเท่าที่ควร ยิ่งไปกว่านั้นคณะยังขาดงบประมาณในการจ้างบุคลากรมาบริหารจัดการ หรือจัดตั้งทีมบริหาร ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาโดยตรง ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ประจำในศูนย์เพียงคนเดียว ใช้เงินรายได้ของคณะศิลปกรรมศาสตร์ในการจ้างเจ้าหน้าที่ ซึ่งทำหน้าที่ทุกอย่าง ตามที่คณะกรรมการประจำคณะมอบหมาย เช่น ดูแลรับผิดชอบลาแม่อาร์ตแกลเลอรี หอประชุม และช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ที่คณะจัดขึ้น เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง การดำเนินงานของศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา ยังเป็นการดำเนินกิจกรรมเฉพาะกิจภายในคณะ มีการรับทราบในเบื้องต้นของการจัดตั้งศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาเฉพาะทีมผู้บริหารของคณะเท่านั้น คณาจารย์และนักศึกษายังไม่ทราบว่าคณะได้มีการจัดตั้ง ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษาขึ้น รวมถึงยังไม่มีการประชุมสัมมนาให้บุคคลภายนอกทราบอีกด้วย¹² ทั้งนี้ด้วยความที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ เป็นคณะที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และอยู่ไกลจากกรุงเทพฯ การจัดโครงการ หรือกิจกรรมที่จะมีการเชิญศิลปินมาเป็นวิทยากรในการบรรยายให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา มักเป็นเรื่องยาก จึงจำเป็นต้องคิดหาวิธีการ กระบวนการในการนำองค์ความรู้ของศิลปินที่มีชื่อเสียงทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติไปสู่พื้นที่ห่างไกลเหล่านั้น เพื่อให้เยาวชน และประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสเรียนรู้ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน แรบบันดาลในการสร้างสรรค์ผลงาน เนื้อหาสาระของผลงาน องค์ประกอบของการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการจัดการ การบริหารเวลาในการทำงานศิลปะ รวมถึงการเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ และแนวทางการประกอบอาชีพศิลปิน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในระยะเวลาที่ผ่านมา คณะได้รับความอนุเคราะห์จากศิลปินที่มีชื่อเสียง และศิลปินแห่งชาติหลายท่านที่เดินทางมาให้ความรู้ และสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของคณะ ดังตัวอย่างรายชื่อศิลปินในตารางที่ 1.1 นอกจากนี้นักศึกษาของคณะศิลปกรรมศาสตร์ยังได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนนักศึกษาทั่วประเทศเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ จากองค์กรภายนอก โดยได้รับโอกาสในการเรียนรู้ และฝึกประสบการณ์อย่างใกล้ชิดกับศิลปินแห่งชาติในโครงการต่างๆ เช่น โครงการเผยแพร่ผลงานทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ของผู้ผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการค่ายเยาวชน

¹² สัมภาษณ์ผศ.พิเชษฐ เปี้ยรกลิ่น , คณบดี, ที่คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี , 6 สิงหาคม 2552.

สร้างสรรค์งานศิลป์กับศิลปินแห่งชาติ จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมและสภาศิลปกรรมไทยแห่งสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ.2547-2550 ศึกษาดูงาน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา และโครงการดาวเด่นจิตรกรรมบัวหลวง จัดโดยมูลนิธิธนาคารกรุงเทพ ร่วมกับหอศิลป์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

ตารางที่ 1.1

รายชื่อศิลปินแห่งชาติและศิลปินชั้นเยี่ยมที่เดินทางมาให้ความรู้แก่นักศึกษาและเยาวชน ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

พ.ศ.	ศิลปิน	กิจกรรม
พ.ศ.2549	ดร.กมล ทศนาญชลี ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ.2540 สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรมและสื่อผสม)	งาน มอ.วิชาการ ประจำปี 2549
พ.ศ. 2550	1. ดร.กมล ทศนาญชลี 2. ศาสตราจารย์เดชา วราขุน ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ.2550 สาขาทัศนศิลป์ (ภาพพิมพ์และสื่อผสม)	งาน มอ.วิชาการ ประจำปี 2550
พ.ศ. 2551	ศาสตราจารย์เดชา วราขุน	กิจกรรมพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ประจำปี 2551
พ.ศ. 2551	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ถาวรโกอุดมวิทย์ ศิลปินชั้นเยี่ยมพ.ศ.2535 สาขาภาพพิมพ์	งาน มอ.วิชาการ ประจำปี 2551
พ.ศ. 2552	1. ศาสตราจารย์เดชา วราขุน 2. อาจารย์นนทิวรรณ จันทนะพะลิน ศิลปินแห่งชาติพ.ศ.2551 สาขาทัศนศิลป์ (ประติมากรรม)	กิจกรรมนิทรรศการ “ผลงาน ศิลปवादเส้น” อาจารย์ ไพโรจน์ สโมสร

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมองเห็นความสำคัญในการศึกษาหาแนวทางใน การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาทางด้านศิลปะให้นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปสามารถเข้ามาศึกษา เรียนรู้ สืบค้น และนำความรู้มาเพิ่มศักยภาพ ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อวงการศิลปะในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนของประเทศไทย(ปัตตานี ยะลา นราธิวาส)และนำไปสู่การ พัฒนาวงการศิลปะในพื้นที่ภาคใต้ให้เติบโตไปพร้อมกับวงการศิลปะในภูมิภาคต่างๆ ดังนั้น

งานวิจัยฉบับนี้ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อเพิ่มคุณภาพในการเรียนการสอนทางด้านศิลปะสำหรับนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อบุคคลที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับด้านศิลปกรรมและประชาชนทั่วไป จะได้มีแหล่งเรียนรู้ที่รวบรวมข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมโดยตรง อีกทั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้มีแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีระบบและมาตรฐาน ส่งผลให้ความรู้ที่มีอยู่ไม่สูญหาย รวมถึงยังช่วยในการอนุรักษ์ สืบทอด วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของบรรพบุรุษให้กับเยาวชนรุ่นหลัง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและความก้าวหน้าของประเทศชาติ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้านให้แน่นแฟ้นและถาวรสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2.2 เพื่อศึกษาข้อมูล สภาพปัจจุบัน สภาวะสภาพปัญหา อุปสรรคที่แท้จริง และความต้องการต่อการใช้งานแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

2.3 เพื่อส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน การบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนท้องถิ่น และทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย

2.4 เพื่อสร้างแบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ให้เป็นรูปธรรม รองรับกับความต้องการในการใช้งานและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาในด้านเนื้อหาข้อมูลทางด้านเอกสารและการสำรวจข้อมูล กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ดังนี้

3.1 เนื้อหาในการศึกษา

3.1.1 ข้อมูลทั่วไปของคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จะทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) ประวัติความเป็นมา
- 2) ลักษณะการบริหารงาน
- 3) นโยบายและแผนการดำเนินงาน
- 4) ร่างรายละเอียดโครงการจัดตั้งศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา
- 5) สภาพปัญหา และอุปสรรค

3.1.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านศิลปกรรมและนวัตกรรมการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรม ที่ส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ โดยการนำเอาผลงานของศิลปินต้นแบบและองค์ความรู้ของศิลปิน อาจารย์ผู้สอน มาบูรณาการ เพื่อให้ถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นศึกษาเฉพาะแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรม สาขาทัศนศิลป์เท่านั้น ซึ่งประกอบด้วย จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์และสื่อผสม

3.1.3 ศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้บริหาร คณาจารย์ ศิลปิน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรม สาขาทัศนศิลป์ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และข้อเสนอแนะอื่นๆ

3.1.4 ศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของครูสอนศิลปะ นักเรียน นักศึกษาต่อความต้องการในการใช้งานแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ ออกแบบกิจกรรม ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งาน

3.1.5 วิเคราะห์หาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และสร้างแบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ให้เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการแหล่งเรียนรู้

3.2 พื้นที่ในการศึกษา

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จ.ปัตตานี

3.3 กลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งกลุ่มตัวอย่างไว้ 12 กลุ่ม ดังนี้

- 3.3.1 ผู้บริหาร และคณาจารย์สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
- 3.3.2 กลุ่มผู้บริหารในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้: หอศิลป์

3.3.3 กลุ่มผู้บริหาร ภัณฑารักษ์ของหอศิลป์ และแกลเลอรีที่มีชื่อเสียง และได้รับการยอมรับในประเทศไทย

3.3.4 กลุ่มศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์

3.3.5 ศิลปินต้นแบบ สาขาทัศนศิลป์

3.3.6 ศิลปินในท้องถิ่น สาขาทัศนศิลป์

3.3.7 กลุ่มตัวแทนนักศึกษา สาขาวิชาทัศนศิลป์ ชั้นปีที่ 1- 4 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3.3.8 กลุ่มครูสอนศิลปะ โรงเรียน และสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3.9 กลุ่มนักเรียนที่มีความถนัดและสนใจทางด้านศิลปะ โรงเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3.10 กลุ่มศิษย์เก่า สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3.3.11 กลุ่มนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

3.3.12 กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจทางด้านศิลปะ

3.4 ระยะเวลา

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้เวลาในการดำเนินการศึกษา 10 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2552 ถึงเดือนเมษายน 2553

4. ขอบตกลงเบื้องต้น

4.1. การศึกษาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ มุ่งศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เท่านั้น

4.2 การศึกษาหาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์นี้มุ่งเฉพาะผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสื่อผสมเท่านั้น มิได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะในสาขาอื่นๆ เช่น ศิลปะการแสดง ศิลปะประยุกต์ ดนตรี วรรณกรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

4.3 การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ของศิลปินต้นแบบ ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ยึดแนวทางในการคัดเลือกศิลปินตามคุณสมบัติที่ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษากำหนด

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 แหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ หมายถึง แหล่ง หรือสถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร องค์ความรู้ และมีกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนผู้ให้ความรู้ทางด้านศิลปะสาขาทัศนศิลป์ ภายใต้ชื่อ “ศูนย์ศิลปกรรมศาสตร์ศึกษา” ซึ่งภายในศูนย์ประกอบไปด้วยพื้นที่สำหรับจัดแสดงผลงานศิลปะ ห้องค้นคว้าศิลปกรรม ลานประลอง หอประชุม และร้านขายของที่ระลึก

5.2 ทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่มองเห็นได้ด้วยตา จะเป็นศิลปะสองมิติหรือสามมิติ อาทิ ผลงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ที่แสดงถึงภูมิปัญญาของผู้สร้างสรรค์และมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ได้แก่ ผลงานจิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ และสื่อผสมเท่านั้น

5.3 ศิลปินต้นแบบ หมายถึง ทรัพยากรบุคคลสำคัญทางด้านศิลปะ ที่ได้สืบสานงานศิลปะของชาติให้เชื่อมโยงจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในอดีต ให้มีความรุ่งโรจน์สืบไปยังอนาคตข้างหน้า ทั้งยังเป็นศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงาน เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะสู่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์อย่างเป็นระบบ

6.2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และเพิ่มศักยภาพด้านการเรียนการสอน การบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชนท้องถิ่น และทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย

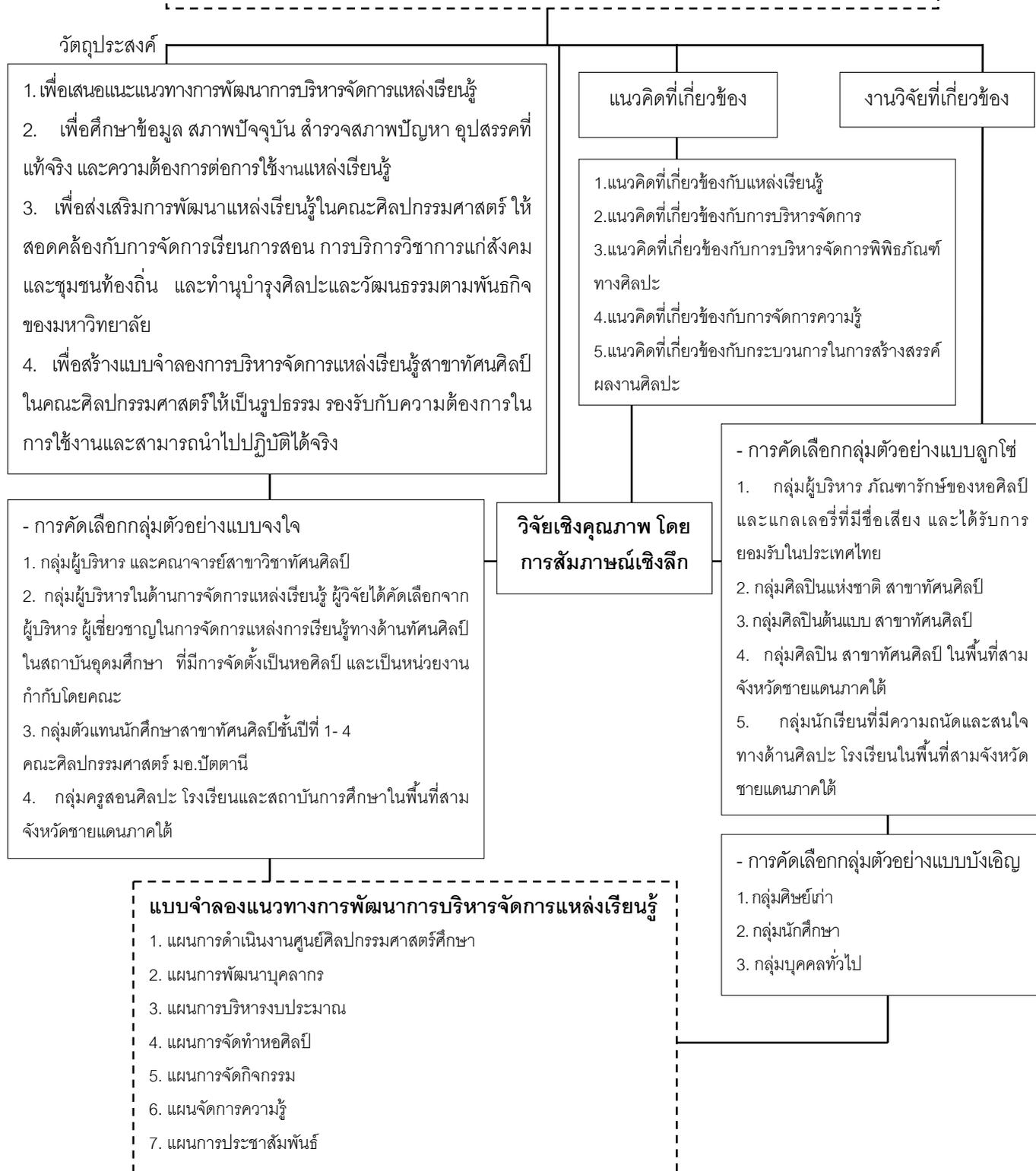
6.3 แบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการ

6.4 นักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการ ครูสอนศิลปะ และประชาชนทั่วไปมีแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

6.5 สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ สามารถนำแนวทางไปใช้ หรือประยุกต์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะ ในหน่วยงานต่างๆต่อไป

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปกรอบแนวคิดและความเป็นมาของงานวิจัย (ภาพที่ 1.1)

**การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ : กรณีศึกษา
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย